

Timár Kinga

Polgári Eljárásjogi Tanszék

Témavezető: Varga István

IMMUNITÁS ÉS JOGHATÓSÁG AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG AKTUÁLIS GYAKORLATÁBAN

I. Bevezetés

Görög állami bíróságok előtt a közelmúltban több kártérítési per indult a Német Szövetségi Köztársaság ellen. Ezekben a perekben a magánszemély felperesek olyan vagyoni és nem vagyoni káraik megtérítését követelték a Német Államtól, amelyeket a II. világháború idején a német fegyveres erők által a civil lakosság ellen a megszállás alatt álló Görögország területén elkövetett különböző háborús cselekményekre vezettek vissza. E kártérítési ügyek egyike – az I. rendű felperesről elnevezett Lechouritou ügy¹ – a másodfokon eljáró görög bíróság, az *Efeteio Patron* által kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárás keretében végül az Európai Közösségek Bírósága² (a továbbiakban: Európai Bíróság) elé került.

Az Európai Bíróság ítélete Németországban meglehetősen nagy port kavart, különös tekintettel arra, hogy az Eirini Lechouritou és társai által indított kártérítési perrel párhuzamosan lefolytatott eljárások között akadt olyan is – az ügynevezett Dístomo ügy³ –, amely a Német Állam marasztalásával zárult, és végrehajtási szakaszba is eljutott. Az Európai Bíróság eljárását és döntését a magyar szakmai körökben a Magyar Állam közvetlen érintettségének hiánya miatt nem kísérte különö-

---

¹ Eirini Lechouritou és társai kontra Német Szövetségi Köztársaság, C-292/05. számú ügyben 2007. február 15-én hozott ítélet (EBHT 2007, I-1519; a továbbiakban: az Ítélet)

² A 2007. december 13-án aláírt Lisszaboni Szerződés hatályba lépése óta: az Európai Unió Bírósága

³ A Dístomo ügy háttérét egy, a német megszállás alatt álló Görögországban a partizánakciók megtorlásaként SS katonák által Dístomo község civil lakossága ellen elkövetett mészárlás képezte. Lásd: Livadeiai Kerületi Bíróság 1997. október 30-án hozott ítélete a Voiotia Prefektúra kontra Német Szövetségi Köztársaság, 137/1997. számú ügyben; a Legfelsőbb Bíróság (Areios Pagos) 2000. május 4-én hozott ítélete ugyanebben az ügyben (11/2000. ügyszám). Az ítélet Görögországban történő végrehajtásának megghiúsulása után: a Firenzei Fellebbviteli Bíróság (Corte d'Appello di Firenze) által 2005. május 2-án 308/05. számon hozott végzés az Areios Pagos ítéletének végrehajthatóvá nyilvánításáról, majd a Német Állam által ez ellen a végzés ellen előterjesztett jogorvoslati kérelmet elutasító, 2007. február 6-án/március 22-én 486/2007. számon hozott végzés. Az ügyről részletesen: STÜRNER, Michael: Staatenimmunität und Brüssel I-Verordnung. Die zivilprozessuale Behandlung von Entschädigungsklagen wegen Kriegsverbrechen im Europäischen Justizraum. IPRax Heft 3, Mai/Juni 2008, 197-206. o. (a továbbiakban: STÜRNER), 197 skk. o.

sebb érdeklődés. Az elmúlt néhány hónap eseményei azonban azt mutatják, hogy a II. világháború idején elkövetett emberi jogi jogsértésekre alapított kártérítési igények előbb-utóbb hazánkat is utolériék.⁴ Ennek megfelelően a Lechouritou ügyből levonható következtetések a jövőre nézve számunkra is tanulságosak lehetnek.

A görög bíróság kezdeményezése folytán az Európai Bíróság előtt első ízben merült fel az a kérdés, hogy az állami immunitás milyen viszonyban áll az európai joghatósági szabályozással. Az Európai Bíróság ezzel a kérdéssel a görög bíróság által elsősorban feltett kérdés megválaszolása után nem foglalkozott. A jelen tanulmány célja az, hogy az Európai Bíróság döntésétől elrugaszkodva választ találjon az Európai Bíróság által megválaszolatlanul hagyott második kérdésre is.

II. A Lechouritou ügy – dióhéjban

1. Az alapügy

A Lechouritou ügy alapjául szolgáló esemény – az úgynevezett „kalavritai mészárlás” – 1943-ban történt a német megszállás alatt álló Görögország Kalavrita nevű községében. 1943 őszén a falu környékén tevékenykedő görög partizán csapatok, az úgynevezett Görög Felszabadítási Hadsereg (*Ellinikós / Ethnikós Laikós Apelevtherotikós Stratós*; röviden: ELAS) tagjai közel nyolcvan német katonát ejtettek foglyul. Az akció hatására a térségben állomásozó német fegyveres erők hadműveletet indítottak a partizánok felkutatása iránt (*Unternehmen Kalavrita*). A helyzet 1943 decemberében mérgesedett el, amikor a sarokba szorított görög partizánok kivégezték a foglyul ejtett német katonákat. Erre válaszul a németek bosszúhadjáratba kezdtek, amelynek az egyik célpontja és elszenvedője Kalavrita községe volt. 1943. december 13-án, miután a falu női lakosságát, a gyermekeket és az időseket bezárták az iskola épületébe, a felnőtt férfi lakosságot felterelték egy közeli hegyoldalra, és géppuskasortűzzel lemészárolták őket.⁵

A megölt kalavritai lakosok leszármazói – hat Görögországban élő görög állampolgár – 1995-ben indítottak keresetet a Német Szövetségi Köztársasággal szemben. A felperesek a *Polymeles Protodikeio Kalavriton* nevű görög állami bírósághoz benyújtott keresetükben azoknak a vagyoni és nem vagyoni károknak a megtérítését követelték, amelyeket a mészárlásban elhunyt felmenőik elvesztése folytán elszenvedtek.

⁴ Ld.: az Észak-Illinois-i Kerületi Bíróság (U.S. District Court for the Northern District of Illinois, Chicago) előtt 2010. február 9-én 10-cv-00868. szám alatt indított, a magyar Holokauszt áldozatai kontra MÁV ügy, [at: http://www.commartrecovery.org/docs/hungary_railways.pdf (2010. április 30.)] és ugyanezen bíróság előtt 2010. március 25-én 10-cv-01884. szám alatt indított, banki visszaélések Holokauszt áldozatai kontra Magyar Nemzeti Bank és társai ügy, [at: http://www.commartrecovery.org/docs/hungary_banks.pdf (2010. április 30.)]

⁵ Forrás: <http://www.bbc.co.uk/ww2peopleswar/stories/37/a3206837.shtml> (2010. április 30.)

A bíróság első fokon elutasította a felperesek keresetét azzal az indokolással, hogy az alperesként perbe vont Német Állam immunitást élvez, ezért a görög bíróságoknak nincs joghatóságuk az ügy elbírálására. A felperesek fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság – az *Efeteio Patron* – felfüggesztette az eljárását annak érdekében, hogy megvárja az egyik görög legfelsőbb bíróság, a nemzetközi jogi kérdésekben kötelező erejű állásfoglalások kibocsátására jogosult *Anotato Eidiko Dikastirio* (Különleges Legfelsőbb Bíróság) döntését egy, a kalavritai esethez hasonló ügyben.⁶ Az *Anotato Eidiko Dikastirio* 2002-ben hozott határozatot, amelyben úgy foglalt állást, hogy a nemzetközi jog jelenlegi állása mellett továbbra is az az általános elv érvényesül, hogy nem indítható kártérítési kereset egy állam bíróságai előtt egy másik állam ellen olyan jogsértések miatt, amelyeket az eljáró bíróság államában az alperesként perbe vont állam hadserege követett el akár béke, akár háború idején.

Mivel az *Anotato Eidiko Dikastirio* döntései minden görög állami szervre kötelezőek, az *Efeteio Patron* nem tehetett mást, mint hogy megállapítja: a Német Államot a Lechouritou ügyben is mentesség – immunitás – illeti meg. Ehhez képest az *Efeteio Patron* az eljárást újból felfüggesztette, és előzetes döntéshozatal érdekében az Európai Bírósághoz fordult.⁷

2. Az előzetes döntéshozatali eljárás

Az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését az a körülmény tette lehetővé, hogy a felperesek a görög bíróságok joghatóságát a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-én Brüsszelben aláírt Egyezményre⁸ (a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény vagy Egyezmény) alapították. Az Európai Bíróságot, amely az Európai Gazdasági Közösség tagállamai által – akár egymás között, akár harmadik államokkal – kötött nemzetközi szerződések vonatkozásában nem rendelkeztetett hatáskörrel, a Szerződő Államok által 1971. június 3-án elfogadott Luxemburgi Jegyzőkönyv⁹ hatalmazta fel arra, hogy előzetes döntéshozatali eljárás keretében a Szerződő Államokra kötelező erővel értelmezze a Brüsszeli Egyezményt.

Annak ellenére, hogy Magyarország nem részese a Brüsszeli Egyezménynek, az Európai Bíróságnak a Luxemburgi Jegyzőkönyv hatályba lépése óta az Egyezményvel kapcsolatban kialakított gyakorlata hazánkra nézve is irányadó. Ennek az

---

⁶ Az *Anotato Eidiko Dikastirio* 2002. szeptember 17-én 6/17-9-2002. szám alatt hozott ítélete a Margellos kontra Német Szövetségi Köztársaság ügyben

⁷ Az alapeljárást az Európai Bíróság az Ítélet 9-14. pontjaiban ismerteti

⁸ Az Egyezménynek a csatlakozási egyezményekkel egységes szerkezetbe foglalt szövege az Európai Közösségek Hivatalos Lapjában utoljára 1998-ban jelent meg (OJ C 27., 1998. 01. 26., 1. skk. o.)

⁹ A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-én aláírt Egyezmény Európai Bíróság által történő értelmezéséről szóló, 1971. június 3-án Luxemburgban aláírt Jegyzőkönyv. http://www.euzpr.eu/eudocs/01prozesr/10zivilhandelsr/01brusseliu/brusseliu-091-prot1971_en.pdf (2010. április 30.)

a magyarázata, hogy a Brüsszeli Egyezmény szövege szinte szó szerint meg-
egyezik a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határoza-
tok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-én kelt 44/2001/EK
tanácsi rendelet (a továbbiakban: Brüsszel I. Rendelet vagy Rendelet) szövegével.
Ily módon mindazok az értelmezési és alkalmazási iránymutatások, amelyeket az
Európai Bíróság az Egyezményhez kidolgozott, az Európai Bíróság gyakorlata
szerint a Rendeletre is irányadóak. Mindez azzal az eredménnyel jár, hogy noha a
Brüsszeli Egyezmény Magyarország viszonylatában nem alkalmazható, az Európai
Bíróságnak az Egyezményt értelmező döntéseit a hazánkban 2004. május 1-je óta
közvetlenül alkalmazandó Brüsszel I. Rendelet értelmezése során a magyar bírósá-
gok sem hagyhatják figyelmen kívül. Egy, a Lechouritou ügyszóhoz hasonló ügyben
a jövőben eljáró magyar bíróságnak tehát ugyanúgy tekintettel kellene lennie az
Európai Bíróság ítéletében foglaltakra, mint a konkrét esetben a görög bíróságnak.

A felperesek a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 3. és 4. pontjára hivatkoztak,
amely az általános joghatósági szabály mellett vagyis érvényesülő, különös
joghatósági szabályozás részeként kártérítési ügyekben teszi lehetővé azt, hogy az
alperest a lakóhelye (székhelye) szerinti Szerződő Államtól eltérő Szerződő Állam-
ban pereljék. Az Egyezmény hivatkozott rendelkezései az alábbiak:

„5. cikk

*Valamely Szerződő Államban lakóhellyel rendelkező személy más Szerződő Állam-
ban perelhető: [...]*

*3. jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cseleky-
ménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben annak a
helynek a bírósága előtt, ahol a kéresemény bekezdett;*

*4. büntetőeljárás alapjául szolgáló cselekményen alapuló polgári jogi kártéri-
tés vagy az eredeti állapot helyreállítása iránti igény tekintetében azon bíróság
előtt, amely a büntetőeljárásban eljár, amennyiben az említett bíróság saját joga
alapján a polgári jogi igény elbírálására jogosult; [...]*”

A másodfokon eljáró Efeteio Patron az előzetes döntéshozatal iránti
megkeresésében az alábbi két kérdést terjesztette az Európai Bíróság elé:¹⁰

1. „A Brüsszeli Egyezmény 1. cikke értelmében az Egyezmény hatálya alá tar-
toznak-e azok a kártérítési perek, amelyeket természetes személyek indítottak
valamely Szerződő Állammal – mint annak fegyveres erői által elkövetett cselek-
ményekért és mulasztásokért polgári jogi értelemben felelős személlyel – szemben,
amennyiben a kérdéses cselekményekre vagy mulasztásokra a felperesek lakóhelye
szerinti államnak az alperes által indított támadó háborút követően fennálló katonai
megszállása során kerül sor, és azok nyilvánvalóan ellentétesek a háború jogával,
és egyúttal emberiség elleni bűncselekménynek tekinthetők?”

¹⁰ Vö. az Ítélet 16. pontja. Az idézett részlet (az Efeteio Patron által feltett két kérdés) az Ítélet német nyelvű változatának a jelen tanulmány szerzője által „korrigált”, hivatalos magyar nyelvű fordítása

Röviden: A Brüsszeli Egyezmény tárgyi hatálya kiterjed-e a Szerződő Államok katonai erői által egy másik Szerződő Államban elkövetett háborús cselekményeken alapuló kártérítési igények érvényesítésére?

2. „Összeegyeztethető-e a Brüsszeli Egyezmény rendszerével az, hogy az alperes állam a mentességére hivatkozik, és amennyiben igen, úgy az azt jelenti-e, hogy az Egyezmény automatikusan nem alkalmazható olyan cselekményekre és mulasztásokra, amelyeket az alperes fegyveres erői az Egyezmény hatálya lépését megelőzően, 1941 és 1944 között követtek el?”

Röviden: Hogyan viszonyul egymáshoz az állami immunitás és a Brüsszeli Egyezmény joghatósági rendszere?

III. A Brüsszeli Egyezmény tárgyi hatálya a Lechouritou ügy fényében

A Brüsszeli Egyezmény tárgyi hatálya az 1. cikk értelmében a polgári és kereskedelmi – a továbbiakban használt összefoglaló elnevezéssel: polgári – ügyekre terjed ki. Az Európai Bíróság állandó gyakorlata szerint az Egyezményben szereplő fogalmakat az egységes jogértelmezés és jogalkalmazás biztosítása érdekében autonóm módon kell értelmezni.¹¹ Ez azt jelenti, hogy az Egyezményben használt fogalmak értelmezése során nem hívható segítségül egyetlen nemzeti jog fogalomrendszere sem, ideértve azt a jogot is, amely alapján az ügyet egyébként érdemben el kell bírálni. Az értelmezés során az Egyezmény célkitűzéseit és rendszerét kell alapul venni, valamint azokat az általános jogelveket, amelyek a Szerződő Államok jogrendszerének összességéből adódnak, azaz tendenciaszerűen valamennyi érintett nemzeti jogban jelen vannak.¹²

Mindezek alapján az Európai Bíróság a Brüsszeli Egyezmény tárgyi hatálya alá tartozó polgári ügyek és az Egyezmény hatálya alól kivett – nem polgári – ügyek elhatárolása során a felek között fennálló jogviszony természetét és a jogvita tár-

---

¹¹ Lásd többek között – a korai időkből – az *Industrie Tessili Italiana Como* kontra *Dunlop AG*, 12/76. számú ügyben 1976. október 6-án hozott ítélet (EBHT 1976, 1473) 9. skk. pontjai; az *LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG* kontra *Eurocontrol*, 29/76. számú ügyben 1976. október 24-én hozott ítélet (EBHT 1976, 1541) 3. pontja; majd: a *Mulox IBC Ltd* kontra *Hendrick Geels*, C-125/92. számú ügyben 1993. július 13-án hozott ítélet (EBHT 1993, I-4075) 10. sk. pontjai; a *GIE Groupe Concorde* és társai kontra a „*Suhadiwarno Panjan*” nevű hajó kapitánya és társai, C-440/97. számú ügyben 1999. szeptember 28-án hozott ítélet (EBHT 1999, I-6307) 11. pontja; a *Götz Leffler* kontra *Berlin Chemie AG*, C-443/03. számú ügyben 2005. november 8-án hozott ítélet (EBHT 2005, I-9611) 45. skk. pontjai.

¹² Az autonóm értelmezésről lásd: HESS, Burkhard: *Europäisches Zivilprozessrecht*. C. F. Müller Verlag, Heidelberg, 2010. 149. skk. o., KÖBLÖS Adél: *A Rendelet [44/2001/EK rendelet] hatálya és a joghatóság*. In: WOPERA Zsuzsa – WALLACHER Lajos (szerk.): *Polgári Eljárásjogi Szabályok az Európai Unió jogában*. CompLex Kiadó, Budapest, 2006, 46-146. o., 49. o.

gyát tekinti irányadónak.¹³ Szintén meghatározó jelentősége van annak, hogy a felek egyike egy Szerződő Állam vagy annak valamely szerve. Igaz ugyan, hogy az államok és szerveik nemcsak közjogi jogviszonyok résztvevői lehetnek, hanem magánjogi (polgári) jogviszonyok alanyai is, mégis: az a kérdés, hogy egy jellegét tekintve első ránézésre polgári ügynek tűnő – például egy adott összeg megfizetésére irányuló – vagyoni igény érvényesítése polgári ügynek minősül-e vagy sem, általában azokban az esetekben merül fel, amikor a jogviszonyban egy állam vagy annak valamely szerve vesz részt. Az Európai Bíróság gyakorlatában azok a jogviták nem minősülnek polgári ügynek, amelyek valamely közhatalmi jogosítványnak az egyik fél általi gyakorlásából erednek, mivel ilyen jogosítványok gyakorlására magánszemélyek egymás közötti viszonyában nem kerülhet sor, az kifejezetten az állami minőséghez kapcsolódik.¹⁴

Az Európai Bíróság a Lechouritou ügyet, pontosabban a görög bíróság által feltejtett első kérdésben körülírt ügytípust a fentiek alapján nem tekintette polgári ügynek, azaz az első kérdést korábbi gyakorlatára hivatkozással oly módon válaszolta meg, hogy a Brüsszeli Egyezmény tárgyi hatálya nem terjed ki a Szerződő Államok katonai erői által elkövetett háborús cselekményekre alapított kártérítési igények érvényesítésére.

Az Európai Bíróság álláspontja szerint a német fegyveres erők a Görögország megszállása idején foganatosított hadicselekmények során a Német Állam közhatalmi jogosítványait gyakorolták, ennek megfelelően a felperesek által érvényesíteni kívánt károk az állami közhatalom gyakorlásának az eredményeképpen merültek fel. Az állami hadsereg által végzett műveletek ugyanis az állami szuverenitás jellegzetes és tipikus megnyilvánulásai, különös tekintettel arra, hogy azokról az adott állam illetékes hatóságai egyoldalúan és kényszerítő jelleggel döntenek, és e katonai műveletek elválaszthatatlanul összefüggnek az állam kül- és biztonságpolitikájával.

IV. A Lechouritou ügy nemzetközi jogi vonatkozásai

Miután az Európai Bíróság az *Efeteio Patron* első kérdésére nemleges választ adott, a második kérdéssel – érthető módon – nem foglalkozott. Az állami immunitás és a Brüsszeli Egyezmény joghatósági rendszere közötti viszonyra vonatkozó második

---

¹³ Ld. többek között az LTU kontra Eurocontrol ítélet 3. és 5. pontjai, a Hollandia kontra Reinhold Rüffer, 814/79. számú ügyben 1980. december 16-án hozott ítélet (EBHT 1980, 3807) 7. pontja, a Préservatrice foncière TIARD kontra Hollandia, C-266/01. számú ügyben 2003. május 15-én hozott ítélet (EBHT 2003, I-4867) 20. pontja

¹⁴ Ld. többek között az LTU kontra Eurocontrol ítélet 4. pontja; a Volker Sonntag kontra Hans Waidmann, Elisabeth Waidmann and Stefan Waidmann, C-172/91. számú ügyben 1993. április 21-én hozott ítélet (EBHT 1993, I-1963) 20. skk. pontjai; a Verein für Konsumenteninformation kontra Karl Heinz Henkel, C-167/00. számú ügyben 2002. október 1-jén hozott ítélet (EBHT 2002, I-8111) 25. skk. pontjai

kérdés megválaszolásához mindenekelőtt néhány nemzetközi jogi alapfogalom, így az immunitás és a joghatóság fogalmának a tisztázása szükséges.

1. Állami immunitás és joghatóság a nemzetközi jogban

Az állami immunitás a nemzetközi szokásjog egyik több évszázada érvényesülő, alapvető szabálya.¹⁵ Az állami immunitás az állam mentessége más államok joghatósága alól.¹⁶ E mentesség alapja az államok szuverenitása – szuverén egyenlősége és függetlensége –, a „*par in parem non habet imperium (iurisdictionem)*” (az egyenlők egymás felett nem gyakorolhatnak hatalmat/joghatóságot”) elve.¹⁷ Ha egy állam ítélkezik egy másik állam felett, az azt jelenti, hogy hatalmat gyakorol felette. Ez kevéssé egyeztethető össze az államok egyenlőségének és egymás mellé rendeltségének az eszméjével, amely az állami szuverenitásban ölt testet. Az immunitás azt az alá-fölrendeltségi helyzetet van hivatva elkerülni, amely szükségszerűen megnövelné az államok közötti konfliktusok előfordulásának gyakoriságát, és ily módon a nemzetközi kapcsolatok zavartalanságát igyekszik biztosítani.¹⁸

Az államokat, mint a nemzetközi jog alanyait a többi állam joghatósága alól illeti meg mentesség. Ez a joghatóság – a nemzetközi jogi értelemben vett joghatóság – az állam szuverenitásából fakadó joga arra, hogy személyeket és dolgokat a saját közhatalmi aktusainak aláessen. Ilyen közhatalmi aktus a jogalkotás, a jogalkalmazás és a végrehajtás. Ennek megfelelően beszélhetünk jogalkotási, jogalkalmazási és végrehajtási joghatóságról.¹⁹ Ahogyan a szuverenitás, úgy a szuverenitás lényegi elemét alkotó joghatóság is az állam területéhez kötődik, mégpedig oly módon, hogy az állam a joghatóságát kizárólag a saját területén gyakorolhatja.²⁰ Mindaddig, amíg egy személy vagy egy dolog – egy ügy – kizárólag egyetlen állam területéhez kapcsolódik, az, hogy az állam jogot formál arra, hogy az adott ügyben jogot alkosson, ítélkezzen vagy végrehajtsa, nemzetközi jogilag nem vet fel problémát. Az állami joghatóság határait azokban az esetekben szükséges meghúzni, amikor az állam egy másik állam „rovására” gyakorolná a joghatóságát. Ez akkor fordulhat elő, ha az ügy egy másik állam területéhez is kapcsolódik, azaz a joghatóságát gyakorolni kívánó állam szemszögéből nézve külföldi elemet tartalmaz.

¹⁵ GEIMER, Reinhold: Internationales Zivilprozessrecht. 6. Auflage. Verlag Dr. Otto Schmidt. Köln, 2009. (a továbbiakban: GEIMER, IZPR) 254. o.

¹⁶ SHAW, Malcolm N.: Nemzetközi jog. (magyar kiadás, szerk.: NAGY Boldizsár). CompLex Kiadó. Budapest, 2008. (a továbbiakban: SHAW) 565. o.

¹⁷ STÜRNER: i.m. 200. o.

¹⁸ ALDERTON, Matthew: Immunity for heads of state acting in their private capacity – Thor Shipping AIS v. The Ship 'Al Duha'il'. ICLQ vol. 58, July 2009, 702-711. o. (a továbbiakban: ALDERTON) 711. o.

¹⁹ SHAW: i.m. 521. sk. és 525. sk. o. GEIMER: i.m. IZPR. 183. skk. o.

²⁰ A jogalkalmazási joghatósággal összefüggésben lásd: ROSENBERG, Leo – SCHWAB, Karl Heinz: Zivilprozessrecht. 12. neu bearbeitete Auflage. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1977, (a továbbiakban: ROSENBERG – SCHWAB) 84. o.

Az államot más államok jogrendje alól alapvetően nem illeti meg mentesség, azaz az államnak be kell tartania a más államok által alkotott jogszabályokat, amennyiben azok az általa végzett tevékenységre egyébként alkalmazandóak és irányadóak.²¹ Ennek megfelelően az állami immunitás közelebbről a jogalkalmazási és a végrehajtási joghatóság alól jelent kivételt. Az ugyanis, hogy az államnak tekintettel kell lennie más államok jogszabályaira, önmagában nem jár a szuverenitása sérelemével, pusztán annak lehetőségével. A szuverenitás sérelme ténylegesen akkor merül fel, ha a másik állam jogrendje az adott állammal szemben kikényszeríthető – jogalkalmazás és végső soron végrehajtás útján. Noha egyes párhuzamos ügyekben, így a fentebb már említett *Distomo* ügyben a végrehajtás alóli mentesség kérdése is felmerült, a *Lechouritou* ügyben a görög bíróságok előtt kizárólag a jogalkalmazási joghatósággal szemben érvényesülő immunitás került szóba, így a továbbiakban én is csak az immunitásnak ez utóbbi aspektusával foglalkozom.²²

Amennyiben a jogvitában résztvevők egyike – az alperes – egy külföldi állam vagy annak valamely szerve, látható, hogy nem csak és nem elsősorban a külföldi elemnek van jelentősége az állami joghatóság gyakorolhatósága szempontjából, sokkal inkább az alperes állami minőségének.

Az immunitás és a nemzetközi jogi értelemben vett joghatóság közötti viszony meghatározása során nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény, hogy mind a joghatóság, mind az immunitás az állami szuverenitásból fakad:²³

- az *immunitás* az állam igénye arra, hogy szuverenitását más államok tiszteletben tartsák, azaz ne ítélkezzenek felette;
- a *joghatóság* pedig más államok – a konkrét ügyben a fórum államának – szuverenitásából eredő igénye arra, hogy a saját területén bíróságai útján ítélkezzen, függetlenül attól, hogy valamely külföldi állam érintett-e az ügyben vagy sem.

Azt a kérdést, hogy melyik szuverenitásból levezethető igénynek van elsőbbsége – az állam perelhető-e külföldi állami bíróságok előtt –, az elmúlt néhány évszázad során különbözőképpen választották meg.

Az immunitás eredeti koncepciója, az úgynevezett *abszolút immunitás* szerint az állam valamennyi cselekménye mentes más államok joghatósága alól.²⁴ Ennek eredetét a szuverén uralkodó – az abszolút monarcha – mindenképp felett való hatalma képezte.²⁵ Míg azonban a monarcha nemcsak más államok joghatósága alól élvezett mentességet, de felette állt saját bíróságainak és törvényeinek is, a nemzet-

²¹ Az államok mentesítése más államok „anyagi jogrendje” alól (materielle Rechtsordnung) az állam számára „jogmentes teret” (rechtsfreier Raum) eredményezne. GEIMER: i.m. IZPR. 293. o.

²² Ennek megfelelően a joghatóság kifejezés a továbbiakban a jogalkalmazási joghatóságot jelöli.

²³ GEIMER: i.m. IZPR. 254. o.

²⁴ SHAW, 568. skk. o. MÁDL Ferenc – VÉKÁS Lajos: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. 4. átdolgozott bővített kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1997, 152. sk. o.

²⁵ GEIMER: i.m. IZPR. 261. o. SHAW: i.m. 566. o.

közi jogban kialakult és szokásjoggá erősödött abszolút immunitás csak a külföldi államok joghatósága alól biztosított mentességet.

Ahogy a kapitalizmus fejlődésével az állam egyre élénkebben bekapcsolódott a nemzetközi kereskedelmi forgalomba és a nemzetközi gazdasági folyamatokba, egyre tarthatatlanabbá vált az, hogy az állammal szerződő fél a közöttük fennálló szerződésből eredő magánjogi igényeit nem érvényesíthette az állammal szemben külföldi bíróságok előtt.²⁶ Mindez oda vezetett, hogy az abszolút immunitás elve fokozatosan meghaladottá vált, és a nemzetközi szokásjog új szabályaként megjelent az úgynevezett *korlátozott (relatív) immunitás* tana. A korlátozott immunitás koncepciója szerint csak az állam szuverén cselekményei – latinul: *acta iure imperii* – mentesek más államok bíróságainak a joghatósága alól, az állam kereskedelmi tevékenysége – latinul: *acta iure gestionis* – azonban alá van vetve a külföldi államok igazságszolgáltatásának.²⁷

Manapság a korlátozott immunitás elve érvényesül, ugyanakkor a *iure imperii* és a *iure gestionis* cselekmények között húzódo határ, illetve azoknak az aktusoknak a köre, amelyekre közhatalmi – szuverén – jellegük ellenére nem terjed ki az állami immunitás, folyamatosan változik. A jelenleg legszélesebb körben elfogadott elhatárolási szempontok szinte teljes mértékben megegyeznek az Európai Bíróság által a Brüsszeli Egyezmény tárgyi hatályának a megállapításával összefüggésben alkalmazott kritériumokkal: elsősorban a cselekmény – a jogügylet – természete és csak másodlagosan a cselekmény – a jogügylet – célja. Abban az esetben, ha az adott tevékenységet természeténél fogva akár egy magánszemély (magánszervezet) is kifejtheti (ilyen például egy telek megvásárlása – akármilyen célból –, egy atomerőmű működtetése energiatermelés céljából stb.), a mentesség alól kivett, *iure gestionis* cselekményről (jogügyletről) van szó. Ha a tevékenység folytatása elválaszthatatlanul összefonódik az állami minőséggel és a közhatalom gyakorlásával, akkor a cselekmény (jogügylet) az *acta iure imperii* körébe tartozik (ilyen például az jogalkotás és ilyenek a háborús cselekmények).²⁸

2. Állami immunitás és joghatóság a Lechouritou ügyben

Noha az Európai Bíróság nem jutott el addig, hogy foglalkozzon az alperesként perbe vont államot a fórum államában megillető mentesség fennállásával és az európai joghatósági szabályozáshoz fűződő viszonyával, az alapügyben a görög bíróságok előtt elsősorban az immunitás kérdése merült fel problémaként.²⁹

²⁶ ALDERTON: i.m. 702. o. GEIMER: i.m. IZPR. 256. o. SHAW: i.m. 571. o.

²⁷ STÜRNER: i.m. 200. o. GEIMER: i.m. IZPR. 255. sk. o. SHAW: i.m. 571. skk. o.

²⁸ GEIMER: i.m. IZPR. 262. skk. o. SHAW: i.m. 574. skk. o. ALDERTON: i.m. 709. o.

²⁹ A első fokon eljáró Polymeles Protodikeio Kalavriton éppen a Német Államot megillető immunitásra hivatkozva utasította el a felperesek keresetét, és először az Efeteio Patron is azért függesztette fel a másodfokú eljárást, hogy az immunitás kérdésében megvárja az Anotato Eidiko Dikastirio döntését. Vö. az Ítélet 11. skk. pontjai

Az előző pontban kifejtettek értelmében az első fokon eljáró *Polymeles Protodikeio Kalavriton* helyesen jutott arra a következtetésre, hogy a Német Államot a nemzetközi szokásjog alapján a görög bíróságok előtt immunitás illeti meg a fegyveres erői által a II. világháború idején Görögországban foganatosított katonai hadműveletek során okozott károk tekintetében. E háborús cselekmények ugyanis egyértelműen közhatalmi jellegűek.³⁰ Magánszemélyek esetében fogalmilag kizárt a hadviselés egy másik állam ellen, a másik állam megszállása és a megszállás során katonai hadműveletek végrehajtása, így e cselekmények elválaszthatatlanul összefonódnak az állami minőséggel és a közhatalom gyakorlásával.

A *Polymeles Protodikeio Kalavriton* döntését az *Anotato Eidiko Dikastirio* által egy párhuzamos ügyben hozott határozat is megerősítette. Az *Anotato Eidiko Dikastirió*nak mindenekelőtt azzal a kérdéssel kellett foglalkoznia, hogy az állami immunitásról szóló, 1972. május 16-án Baselben aláírt egyezmény (a továbbiakban: Baseli Egyezmény) 11. cikkében foglalt immunitás alóli kivétel (*tort exception*) a nemzetközi jog általános elvévé – a nemzetközi szokásjog részévé – vált-e. A Baseli Egyezmény 11. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:³¹

„Egyetlen Szerződő Állam sem hivatkozhat a mentességére egy másik Szerződő Állam bírósága előtt, ha az eljárás tárgyát személyi vagy vagyoni kár megtérítése képezi, a károkozó esemény a bíróság államában történt, és a károkozó az esemény bekövetkezésének az időpontjában ebben az államában tartózkodott.”

A kérdésnek azért volt különös jelentősége, mert Görögország – egyébként Magyarországhoz hasonlóan – nem részese a Baseli Egyezménynek. Így a Görög Állam joghatóságára, illetve a Német Államot a görög bíróságok előtt megillető immunitásra az idézett rendelkezés csak abban az esetben lenne alkalmazható, ha az időközben a nemzetközi szokásjog részévé (a nemzetközi jog általános elvévé) vált volna. Az *Anotato Eidiko Dikastirio* azonban úgy találta, hogy a Baseli Egyezmény 11. cikkében foglalt szabály még nem része a nemzetközi szokásjognak, így a külföldi államot a fegyveres ereje által Görögországban akár béke, akár háború idején elkövetett, jogellenes cselekményekkel okozott károk megtérítése iránti eljárásban immunitás illeti meg.³²

---

³⁰ GEIMER: Los Desastros de la Guerra und das Brüssel I-System. IPRax 3/2008, (a továbbiakban: GEIMER, IPRax) 226. o.

³¹ Mivel Magyarország nem részese a Baseli Egyezménynek, nem áll rendelkezésre hivatalos magyar nyelvű fordítás. A fordítást ennek megfelelően a jelen tanulmány szerzője készítette. A Baseli Egyezmény szövege németül az alábbi kötetben található meg: JAYME, Erik – HAUSMANN, Rainer (Hrsg.): Internationales Privat- und Verfahrensrecht. 14. Auflage. Verlag C. H. Beck. München, 2009, 333. skk. o. Az angol nyelvű változat az alábbi linken érhető el: <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/074.htm> (2010. április 30.).

³² Ld. az Ítélet 13. pontja. Vö. STÜRNER: i.m. 201. o. Az álláspontot az Emberi Jogok Európai Bírósága által a közelmúltban hozott több ítélet is megerősíti: McElhinney kontra Írország, 31253/96. számú ügyben 2001. november 21-én hozott ítélet, Al-Adsani kontra Egyesült Királyság, 35763/97. számú ügyben 2001. november 21-én hozott ítélet

Ugyanez következik a Baseli Egyezménynek egy másik, a görög bíróságok által láthatólag figyelmen kívül hagyott rendelkezéséből is. A 31. cikk értelmében

„[a]z Egyezmény nem érinti azokat a mentességeket és kiváltságokat, amelyekkel valamely Szerződő Állam rendelkezik olyan cselekmények és mulasztások tekintetében, amelyeket a fegyveres erői vagy ezekkel összefüggésben mások egy másik Szerződő Állam területén követtek el”.

A kalavritai megszárláshoz hasonló háborús cselekmények tekintetében tehát maga a Baseli Egyezmény sem tesz kivételt az állami immunitás alól. Mivel a Baseli Egyezmény rendszerében a 11. cikket a 31. cikkel összhangban kell értelmezni – a 11. cikk nem választható el az alkalmazhatóságát leszűkítő 31. cikktől –, a Német Államot abban az esetben is mentesség illette volna meg, ha az Egyezmény 11. cikkben foglaltak a nemzetközi szokásjog részévé váltak volna. A 11. cikk ugyanis vélhetőleg a 31. cikkben foglaltakkal együtt erősödött volna a nemzetközi szokásjog szabályává.

A fentiekén túl szintén a Német Állam immunitása mellett szól az a körülmény, hogy a II. világháborús károkozásokat – így az 1943-ban történt kalavritai megszárlást – követően a nemzetközi szokásjogban bekövetkező esetleges változásokat nem lehet figyelembe venni az ilyen károkozásokra alapított kártérítési ügyekben eljáró bíróságok joghatóságának a megítélése során.³³ Ennek az az oka, hogy a nemzetközi szokásjog szabályait is csak abban az esetben lehet visszaható hatállyal alkalmazni, ha a szabályhoz kifejezetten visszaható hatály fűződik. Ilyen visszaható hatályra utaló rendelkezést – amely létezése esetén a 31. cikkhez hasonlóan szintén elválaszthatatlanul hozzákapcsolódna a Baseli Egyezmény 11. cikkében foglalt szabály tartalmához és alkalmazhatóságához – a Baseli Egyezmény nem tartalmaz.³⁴ Mindebből az következik, hogy ha a Baseli Egyezmény 11. cikke időközben a nemzetközi szokásjog részévé vált volna, az időbeli alkalmazhatóság hiánya miatt a Német Államot akkor sem lehetne Görögországban perelni a fegyveres erői által Kalavritában elkövetett emberi jogi jogsértésekért.³⁵

A Lechouritou ügygel párhuzamos ügyben³⁶ az *Anotato Eidiko Dikastirionak* arról kellett állást foglalnia, hogy a Baseli Egyezmény 11. cikkében foglaltak részévé

³³ STÜRNER: i.m. 202. o.

³⁴ Éppen ellenkezőleg: a 35. cikk (3) bek.-e alapján csak azokban az eljárásokban lehet alkalmazni az Egyezményt, amelyeknek az alapját olyan cselekmény vagy mulasztás képezi, amelyet az Egyezmény aláírásra történt megnyitását követően követett el valamely Szerződő Állam.

³⁵ Az Egyesült Nemzetek 2004. december 4-én New Yorkban aláírt, az államok és vagyonuk joghatóság alóli mentességéről szóló, jelenleg még hatályba nem lépett Egyezménye (United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property) alapján (12. cikk) ugyanarra a következtetésre jutunk, mint a Baseli Egyezmény vizsgálata alapján. Az Egyezmény angol nyelvű szövege az alábbi linken érhető el: http://untreaty.un.org/English/Notpubl/English_3_13.Pdf (2010. április 30.).

³⁶ Ld. 6. lj.

váltak-e a nemzetközi szokásjognak. Az állami immunitás fokozatos visszaszorulására utaló nemzetközi tendenciáknak azonban a fórum államában elkövetett károkozó cselekmények kivételként való kezelésén túl van egy további vonulata is: az immunitás megvonása súlyos emberi jogi jogsértések esetén. Noha vannak arra irányuló törekvések, hogy az államok különösen a nemzetközi jogi *jus cogens* körébe tartozó emberi jogok megsértése esetén ne mentesülhessenek a külföldi bíróságok joghatósága alól, ez az elv szintén nem vált még nemzetközi szokásjoggá.³⁷

V. Az állami immunitás és az európai joghatósági szabályozás viszonya

A Lechouritou ügy felperesei és a II. világháborúban valamely állam katonai erői által egy másik állam területén elkövetett emberi jogi jogsértések kárvallottjai számára több lényeges tanulság is levonható az Európai Bíróság döntéséből, valamint a Görögországban lefolytatott alapeljárás nemzetközi jogi vonatkozásaiból.

Egyrészről abból, hogy a külföldi állami hadsereg katonái által végrehajtott hadműveletekkel okozott károk megtérítése iránti igények érvényesítése nem minősül polgári ügynek, az a következtetés vonható le, hogy ilyen esetekben a Brüsszeli Egyezmény és a Brüsszel I. Rendelet nem alkalmazható. Ily módon a károsultak az európai joghatósági szabályok alapján nem érvényesíthetnek igényt a károkozás helye szerinti államban, azaz a károkozás helye szerinti állam bíróságai joghatóságának a megalapozása érdekében a Brüsszeli Egyezmény és a Brüsszel I. Rendelet 5. cikk 3. és 4. pontja nem fogadható el hivatkozási alapként. Ez azonban távolról sem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a károsultak az európai joghatósági szabályozás alkalmazhatósága hiányában irányadó nemzeti joghatósági szabályok alapján pereljenek a károkozás helye szerinti államban, és különösen nem jár azzal a következménnyel, hogy a károkozó állammal szembeni igény általában véve ne lenne érvényesíthető külföldi államok bíróságai előtt.

Másrészről azonban az, hogy a károkozó állam – a konkrét esetben Németország – a nemzetközi szokásjog alapján immunitást élvez, azt eredményezi, hogy külföldi állami bíróságok előtt az adott állammal szemben nem lehet kártérítési igényt érvényesíteni, azaz az immunitás az igényérvényesítés abszolút akadályát képezi.

Ha e két aspektust a Lechouritou ügyön keresztül egymásra vetítjük, megállapítható, hogy a felperesek által Görögországban indított polgári peres eljárásban a Brüsszeli Egyezmény nem volt alkalmazható. Ennek megfelelően a görög bírósá-

---

³⁷ GEIMER, IPRax. 226. o. STÜRNER: i.m. 201. sk. o. Az Európa Tanács egyik bizottsága, a Committee of Legal Advisers on Public International Law (CAHDI) 2002-ben elindított egy projektet az államok immunitással kapcsolatos gyakorlatának a feltérképezése céljából. Az egyes államok jelentései, amelyek között Görögország angol nyelvű összefoglaló jelentése is megtalálható, az alábbi linken érhető el: http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/public_international_law/state_immunities/ (2010. április 30.)

gok joghatóságát a görög nemzeti (autonóm) joghatósági szabályok alapján kellett vizsgálni. A görög jog nem szabályozza kifejezetten a joghatóság kérdését. A görög Polgári Perrendtartás (*Kodikas Politikis Dikonomias*) 3. cikke értelmében a görög bíróságok joghatósága mind a görög állampolgárokra, mind a külföldiekre kiterjed, ha valamely görög bíróság illetékessége megállapítható, azaz a bíróságok joghatóságát megalapozó kapcsolóelv az illetékesség fennállása. A görög Polgári perrendtartás 35. cikke különös illetékességi okot teremt a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése iránti perekben: a károkozás vagy a kár bekövetkezésének a helye. Azokban a kártérítési ügyekben, amelyek nem kapcsolódnak bűncselekmény elkövetéséhez, csak az általános illetékességi ok (az alperes lakóhelye) alkalmazható.³⁸ Mindezek alapján egy, a II. világháború idején Görögországban elkövetett emberi jogi jogsértésből származtatott kártérítési igény elbírálására az elkövetés helye szerinti görög bíróság illetékességgel rendelkezik, ami egyúttal azt jelenti, hogy a görög bíróságok joghatósága megállapítható. Mivel azonban e jogsértéseket a Német Állam fegyveres erői követték el az állami közhatalom gyakorlása keretében, azaz a Német Állam szuverén cselekményeiről van szó, a nemzetközi szokásjog jelenlegi állása mellett a károkozás helye alapján a görög joghatósági szabályok szerint egyébként eljárni jogosult görög bíróságok nem gyakorolhatják a Görög Államot megillető joghatóságot, mivel Németországot immunitás illeti meg a görög bíróságok előtt.

A fent kifejtettekből *egyrésztől* az következik, hogy – noha a magyar jog egységesen a joghatóság kifejezést használja³⁹ – különbséget kell tenni nemzetközi jogi értelemben vett joghatóság és nemzetközi magánjogi értelemben vett joghatóság között (a német jogban e különbségtétel a szóhasználatban is megnyilvánul: az előbbit a *Gerichtsbarkeit*, az utóbbit az *internationale Zuständigkeit* kifejezéssel illetik). A nemzetközi jogi értelemben vett (jogalkalmazási) joghatóság előfeltétele a nemzetközi magánjogi értelemben vett joghatóságnak.⁴⁰ A nemzetközi jogi értelemben vett joghatóság az állam joga az igazságszolgáltatásra – az ítélezésre –, függetlenül attól, hogy külföldi elemet is tartalmazó ügyről van-e szó vagy tisztán belföldi tényállásról. Ehhez képest a nemzetközi magánjogi értelemben vett jogha-

---

³⁸ CHARAKTINIOTIS, Stefanos: Comparative study of „residual jurisdiction” in civil and commercial disputes in the EU. National report for Greece. Athens, 2007. 2. skk. és 12. sk. o. At: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_resid_jurisd_greece_en.pdf (2010. április 30.)

³⁹ A magyar jogban nemcsak az elnevezésben nincs különbség, de valójában a törvényi szabályozásban sem válik el egymástól a két jogintézmény. Lásd a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet 62/A. § c) és d) pontja (kizárólagos joghatóság), valamint 62/C. § c) és d) pontja és 62/E. §-a (kizárt joghatóság és a kizárt joghatóság alóli kivételek)

⁴⁰ SHAW: i.m. 522. o., GEIMER: i.m. IZPR. 338. skk. o., ROSENBERG – SCHWAB: i.m. 90. o., STÜRNER: i.m. 203. o., WEBER, Michael: Europäisches Zivilprozessrecht und Demokratieprinzip. Internationale Zuständigkeit und gegenseitige Anerkennung im Gerichtssystem der Europäischen Union und der USA. Mohr Siebeck. Tübingen, 2009, 55. o., A régebbi magyar szakirodalomból SZÁSZY, István: International Civil Procedure. A Comparative Study. Akadémiai Kiadó. Buda-pest, 1967, 291. és 293. skk. o.

tóság a nemzetközi jogi értelemben vett joghatóság – mint jog – tényleges gyakorlását jelenti⁴¹ azáltal, hogy az állam a nemzetközi jog által körvonalazott lehetőségeinek a határain belül az általa meghatározott esetekben – az általa kijelölt joghatósági okok fennállása esetén – a bíróságait külföldi elemet tartalmazó jogvitákban a jogkeresők rendelkezésére bocsátja igényérvényesítés céljából. Az állam ennek megfelelően a nemzetközi magánjogi értelemben vett joghatóság szabályainak a megalkotásával maga dönti el, hogy mennyiben él azzal a jogával, hogy bíróságai útján ítélkezzen, e jog terjedelmét azonban a nemzetközi jog határozza meg. A Brüsszeli Egyezmény, amely nem tesz mást, mint hogy az államok saját, nemzetközi magánjogi joghatósági szabályait egységesíti, a joghatóságnak kizárólag a nemzetközi magánjogi aspektusát szabályozza.

Másrészről a Lechouritou ügy felperesei nem azért nem tudják az igényüket Görögországban érvényesíteni, mert a Brüsszeli Egyezmény tárgyi hatálya nem terjed ki az általuk érvényesíteni kívánt kártérítési igényekre, hanem azért, mert a nemzetközi szokásjog nem teszi lehetővé az államok perlését közhatalmi cselekményeik miatt más államok bíróságai előtt. Az immunitás a nemzetközi jogi értelemben vett joghatóság alól biztosít mentességet az államoknak. Az államok egyoldalúan – nemzeti szinten – meghatározott, nemzetközi magánjogi joghatósági szabályakkal nem vonhatják el más államoktól a nemzetközi jog által biztosított mentességet. Noha a Brüsszeli Egyezmény – nemzetközi szerződés lévén – a nemzetközi jognak is forrását képezi, és a Szerződő Államok ilyen irányú megállapodása esetén akár kivételt is tehetne a Szerződő Államok nemzetközi jogi mentessége alól, nem rontja le az állami immunitás intézményét.⁴² Amint az az Egyezmény tárgyából és konkrét rendelkezéseiből is kitűnik, a Szerződő Államoknak nem állt szándékukban a nemzetközi szokásjogtól eltérően szabályozni – és egyáltalán: szabályozni – az immunitás kérdését. Ha ez lett volna a helyzet, az az Egyezmény szövegéből egyértelműen kiolvasható lenne. Mindebből az következik, hogy a Brüsszeli Egyezmény tárgyi hatálya nemcsak azért nem terjed ki a Lechouritou ügyre, mert nem polgári és kereskedelmi ügyről van szó, hanem azért sem, mert az immunitás kérdését és azzal együtt a nemzetközi jogi értelemben vett joghatóságot nem szabályozza, így arra továbbra is a nemzetközi szokásjog, illetve – egyelőre még csak szűk körben – a Baseli Egyezmény irányadó.

VI. Következtetés

Arra az Európai Bíróság által a Lechouritou ügyben megválaszolatlanul hagyott kérdésre, hogy az állami immunitás hogyan viszonyul az európai joghatósági szabályozáshoz, a fenti előzmények után az a válasz, hogy az állami immunitás hiánya előfeltétele az európai joghatósági szabályozás alkalmazhatóságának. Ez

⁴¹ GEIMER: i.m. IZPR. 339. o.

⁴² STÜRNER: i.m. 203. sk., GEIMER: i.m. IPRax. 226. o.

szorosan összefügg azzal a körülménnyel, hogy a Brüsszeli Egyezmény kizárólag a nemzetközi magánjogi értelemben vett joghatóságot szabályozza. Ennek megfelelően, ha az immunitás folytán az állam nem gyakorolhatja a nemzetközi jogi értelemben vett joghatóságát, akkor a Brüsszeli Egyezmény sem alkalmazható. Az, hogy az állami immunitással érintett ügyek a Brüsszeli Egyezmény és a Brüsszel I. Rendelet értelmében nem minősülnek polgári ügynek sem, egy olyan – kevésbé a Szerződő Államok tudatos „jogalkotói” döntésén,⁴³ mint inkább az Európai Bíróság gyakorlatán alapuló – egybeesés, amelynek nincs meghatározó jelentősége. Ha a Lechouritou ügyhöz hasonló ügyeket a kártérítési elem hangsúlyozásával polgári ügynek minősítenénk, a károkozó államot a nemzetközi szokásjog erejénél fogva megillető immunitás következtében a Brüsszeli Egyezmény ebben az esetben sem lenne alkalmazható.

A Lechouritou ügy felperesei arra tettek kísérletet, hogy az európai joghatósági szabályozás segítségével, amelynek legfőbb célkitűzése az igényérvényesítés elősegítése az Európai Unión belül, megkerüljék – áttörjék – a Német Államot védő immunitást. Az európai joghatósági szabályozás azonban nem alkalmas arra, hogy ilyesfajta kísérletek sikerét előmozdítsa, hiszen a nemzetközi magánjogi jogi értelemben vett joghatóságot szabályozó rendelkezései nem érvényesülhetnek a nemzetközi jogi értelemben vett joghatóság gyakorlásának akadályát képező, a nemzetközi szokásjog által biztosított immunitással szemben. Ez a helyzet mindaddig fenn fog állni, amíg a nemzetközi szokásjog vagy egy, a károkozó és a károkozás helye szerinti államra egyaránt kiterjedő nemzetközi egyezmény legalább a súlyos emberi jogsértések esetén meg nem vonja az államoktól az immunitás kedvezményét, és ezzel párhuzamosan nem biztosít keresetindítási és keresetelési jogot – jogalapot – a károsult magánszemélyek számára.

---

⁴³ Ebből a szempontból árulkodó, hogy – noha kétségtelenül a korábbi rendeletek hatályát sem kívánta kiterjeszteni a közösségi jogalkotó az államok *acta iure imperii* cselekményeire (erre a Lechouritou ügyben maga az Európai Bíróság is hivatkozott, lásd az Ítélet 45. pontja) –, csak a legutóbbi rendeletekbe került bele a közhatalmi aktusokért való felelősség tekintetében a tárgyi hatályt korlátozó – kizáró – rendelkezés. Lásd az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló 1896/2006/EK rendelet 2. cikk (1) bek.-e, a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló 861/2007/EK rendelet 2. cikk (1) bek.-e, az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló 1896/2006/EK rendelet 2. cikk (1) bek.-e és a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről (iratkezelés), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 1393/2007/EK rendelet 1. cikk (1) bek.